

Dues torres, dues visions, una miopia

Joan Bover

World Trade Center.

Que la crítica sigui inherentment subjectiva no ha d'impedir el crític d'esser capaç de mantenir una certa distància que li permeti contextualitzar i, per tant, entendre determinades visions. És evident que en el cas del darrer producte d'Oliver Stone això no ha estat així per part de tots els crítics. N'hi ha que no s'han posat les ulleres de mirar de prop. El resultat ha estat un seguit més de prejudicis que no de valoracions. La pel·lícula bona era *United 93* i la d'Stone, com que responia a la visió conservadora de l'assumpte, era la dolenta. Així, hem pogut llegir en el diari d'intel·lectuals per antonomàsia textos com el següent: "Es la pel·lícula de un fanático guerrero intervencionista [...]"¹

Si ens preocupam de mirar-ho amb una altra lent, per poc augment que tengui, veurem que l'assumpte no és tan senzill. *World Trade Center* (O. Stone, 2006) no és un bon film, però no perquè s'hagi fet des d'una òptica conservadora, sinó per-

què, amb uns recursos discutibles, resulta superficial i avorrit. I malgrat això, no seré jo qui hi negui una sèrie de petites virtuts.

Entre aquestes, hi ha la valentia de fixar-se en dos personatges que no tenen temps de realitzar ni la més mínima acció heroica, que es mostren confosos i desesperats en ocasions i que, sobretot gràcies a la interpretació de Nicolas Cage, no ens escatimen el seu costat més feble. A més, el guionista Andrea Berloff, en una mostra de coherència molt arriscada, manté els dos protagonistes atrapats, sense cap possibilitat de lluïment, durant gairebé tot el metratge — un tret del guió que tendrà, com veurem, conseqüències més aviat negatives —.

Algunes altres virtuts de la pel·lícula són la renúncia a fer de la catàstrofe un gran espectacle d'acció, la descripció del caos organitzatiu que varien ésser les primeres hores, el retrat força versemblant de la dona amb uns recursos psicològics limi-

tats a l'hora d'enfrontar-se a una situació límit (interpretada per Maggie Gyllenhaal),... i no gaire més.

En canvi, a l'altre plat de la balança, els retrets hi abunden. La pel·lícula és feixuga perquè la situació està estancada gairebé des del primer moment. A partir d'un cert punt, la monotonia s'instal·la a la pantalla i l'interès es va perdent, sense que serveixin de molt els esforços del guionista per anar alternant la peripècia dels dos policies i l'espera de les respectives esposes. La previsibilitat d'alguns quasi-monòlegs tampoc no hi ajuda gaire.

Però el fracàs més estrepitos de la cinta és la seva alarmant superficialitat visual. En trobaríem molts d'exemples, com ara la fotografia embafosament edulcorada de les dues parelles quan són a la intimitat dels seus dormitoris. Una de les raons per les quals la cinta no acaba d'interessar és precisament perquè el tractament visual dels personatges ens els fa veure previsibles, monolòtics, ensucrats fins a l'avorriment. Ara bé, el premi en aquesta categoria se l'enduen els dos plans en què Jesucrist en persona compareix envoltat de llums psicodèlics i amb la cara submergida en el negre més absolut. De vergonya aliena.

Un altre punt discutible i igualment superficial és la intenció, esbombada a totes les entrevistes per Oliver Stone, de no mostrar l'impacte dels avions contra les torres. ¿Quin sentit té això quan després es recrea en unes víctimes amb la cara tota ensangonada, en un caramull d'imatges reals (i repetides insistentment) del sinistre i, sobretot, en un llarguíssim pla d'una persona suïcidant-se des de les torres?

Passem, però, al pla polític. És cert que no fa ni una sola menció crítica envers la (manca de) reacció del president Bush durant l'11 de setembre, però està en el seu dret: *United 93* tampoc no ho fa! És

cert que el patriotisme que sorgeix en el tram final de la cinta és tòpic i cansat. És cert que posa la religió i la família com a pilars bàsics per a la supervivència humana: ¿és que aquestes creences no són lícites? ¿Bandejarem una pel·lícula pel seu missatge conservador, patriòtic i religiós? D'altra banda, aquí ens coneixem tots. ¿Què n'esperaven, els crítics, d'un producte així: un pamflet marxista? Tot s'ha de situar en el seu context i en l'àmbit d'una cultura, la nord-americana, en la qual el patriotisme i els seus símbols ocupen un lloc preeminent. Per tant, ¿per què encara ens sorprèn que *World Trade Center* sigui "*claramente neoconservadora*?" ¿No té dret a ésser-ho? ¿Per què hem de criticar que sigui una pel·lícula "*agresivament política*?" ¿No ho són també — i fins i tot més — alguns films de Costa-Gavras, Jim Sheridan o Ken Loach? Ah!, però ells són d'esquerres...

United 93 (Paul Greengrass, 2006) és força diferent quant al plantejament. Molt més austera que la d'Stone, prescindeix d'alguns elements que contribueixen a l'espectacle: no hi ha cap actor conegut, la fotografia és més aviat grisa, no es mostra l'impacte⁴ i el seu estil visual, càmera en mà, és proper al documental. Però no tot és tan coherent: per començar, opta per un format panoràmic que no quadra gaire amb l'aparença de la majoria dels documentals i sí amb les pel·lícules d'acció. Després es permet alguna petita aportació al guió amb una clara funció dramàtica quan, al principi de la cinta, els pilots parlen dels seus plans de futur, que sabem que no s'acompliran mai. Finalment, l'escassa música que s'hi sent té un clar vernís tràgic amb un toc de terror.

El que sens dubte és el gran encert de la cinta és el punt de vista adoptat. La història està narrada

United 93.

basant-se no en uns personatges concrets, sinó en les operacions tècniques que es varen realitzar durant el segrest de l'avió, la qual cosa li dona una pàtina de credibilitat i, per damunt de tot, d'objectivitat que la d'Stone no aconsegueix mai.

Per aprofundir en aquesta neutralitat, els autors de l'atemptat sí que hi són presents. I de quina manera: la pel·lícula comença amb ells... resant! Una mica més envant, un d'ells envia un missatge amorós a la seva parella abans d'enlairar-se. Els abundants primers plans que el director els dedica els mostren preocupats, insegurs... i angoixats. I és que abans que terroristes, són persones. Aquest enfocament, honrat i equànime, fa de la cinta de Greengrass una pel·lícula molt més profundament religiosa que la parafernàlia psicodèlica d'Stone. M'agradaria que això quedàs ben clar: hi ha un caire religiós present a les dues pel·lícules. Són el seu enfocament i el seu trasllat a les imatges el que fa decantar el nostre parer per una o l'altra i no el fet que una sigui conservadora i l'altra progressista. ¿O és que hem de tornar a recordar *El naixement d'una nació*?

A l'hora de reflectir el neguit, el director ha optat per dos recursos que ja li varen donar molt bon resultat a *Bloody Sunday*: la càmera en mà i el muntatge nerviós — algunes vegades amb canvis de plans o desenquadraments gratuïts —. Aquesta factura, mantinguda durant tot el metratge, també arriba a resultar feixuga en alguns trams; una mica de contenció (que no és sinònim de manca de tensió) no hi hauria anat gens malament. Potser podríem parlar aquí de si és oportú o no imitar les tècniques documentals en un producte de ficció que toca un tema tan recent i dramàtic com aquest. D'una banda, és evident que els crítics dels quals

parlàvem abans no s'ho han volgut plantejar. De l'altra, hem de reconèixer que el relat de Greengrass és tan honrat en altres aspectes que se fa difícil retreure-li l'opció. A més, conscient que el tema era complex, té la virtut de centrar el relat i no dispersar-lo cap a vessants que serien molt més opinables i, per tant, llenegadissos. De fet, per elaborar el guió varen partir dels testimonis del personal de les torres de control, de les caixes negres i de les conversacions dels passatgers amb els seus familiars⁵. Fins i tot, una part del personal de la torre de control va acceptar d'aparèixer a la pel·lícula interpretant-se a si mateixa.

Al final, després d'haver concentrat tota l'acció en els darrers vint minuts (és a dir, més o manco com degué passar a la realitat), la cinta inclou una sèrie de rètols molt crítics amb el paper dels militars durant el segrest. És una ¿informació? ¿opinió? que no farà gens feliç l'administració Bush. Segur, en canvi, que provocarà l'admiraçió de molts de crítics. Però vull dir, una vegada més, que no són aquests rètols els que fan de *United 93* una molt bona pel·lícula. En cinema, no basta l'opinió per fer una obra artística. Ni molt manco la filiació política o ideològica. El cinema, com totes les altres arts, se situa en un altre pla, ens agradi o no. ■

(1) Mirito TORREIRO a *El País*, 29 de setembre del 2006.

(2) Antonio José NAVARRO a *Dirigido por...*, núm. 359, setembre del 2006.

(3) Ídem.

(4) Les torres hi surten algunes vegades, però no només no es veu l'impacte, sinó que tampoc no es veu com s'esbuquen ni se'n fa cap menció. És especialment ressenyable el pla en què un dels terroristes mira per la finestra de l'avió i veu sobresortir la part de dalt de les torres.

(5) Curiosament, aquest és un punt en comú amb *World Trade Center*, que es basa en les experiències reals dels policies John McLoughlin i William Jimeno i les seves esposes.